

מלוך יקדין ויהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבן עזרא שליט"א

מִיִּלְתָּא

חֲדָתָא

חֲדָתָא דְאֲזַרְיָתָא יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

לימוד התורה בשמחה

ונמצאה זכות לימוד זה להגן עליו מפני עשיו אחיו. ונראה לומר שהלימוד של האבל אין בו כוח להגן ולשמור, כי האבל לומד תורה בעצבות, ותורה כזו אין בה את הסגולה של 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ואין בה כוח להגן.

אם לא ניצח ליצרו - אות הוא שלומד התורה שלא בחיות ושמחה

ואיתא בגמרא (ברכות ה.): לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה. והקשו, אם עסק בתורה, מדוע לא סייעה בידו להתגבר על היצר.

אלא כי עיקר גדול בלימוד התורה - שיהיה הלימוד בהתחדשות ובחיות, וכן היה רבי יצחק בלאזר מפטרבורג ע"ה רגיל לומר שאם רואה אדם שגם לאחר לימוד התורה אינו מצליח להתגבר על היצר הרי זה סימן שלא היה לימודו בחיות, ולפיכך כשאינו זוכה באופן זה להכניע היצר בכח התורה אזי העצה היא לקרוא קריאת שמע, ויתן ליבו אל האמור בפרשת שמע 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום', שיהיו דברי תורה חביבים עליו כאילו היום ניתנו, והתחדשות זו תסייע בידו לגבור בכח התורה על היצר.

התורה הקדושה מביאה שמחה בלב האדם

וזו עצה טובה לדעת איה מקומו ואחיזתו בלימוד התורה הקדושה, שכן לימוד התורה ושמירת המצוות טבעם להביא שמחה ועונג בלב האדם, כי 'פקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים' (תהלים יט ט), 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב' (שם קיט קסב), ואם רואה האדם שקיום התורה מעורר בו עצבות ומרחיק אותו מן השמחה, ידע בעצמו שאינו בדרך הנכונה, כי אילו היתה עבודתו רצויה היה מתמלא שמחה ואור.

שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו, שנאמר (משלי ו כב) 'בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך'.

לימוד בשמחה הוא העומד לו לאדם להגן עליו

ולכאורה יש לתמוה בדברי הכלי יקר, אף כי ייאסר יעקב בתלמוד תורה מחמת האבלות, עדין יוכל ללמוד בדברים המותרים לאבל,

יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי וְאֶהְרֶגֶה אֶת יַעֲקֹב אָחִי (כז מא). כתב בכלי יקר: 'יקרבו ימי אבל אבי', תלה הדבר בימי אבל, לפי שאבל אסור לעסוק בתורה, ב'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ויצחק אמר 'והיה כאשר תריד', דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה, ו'פרקת עולו', אם כן באבלו הרי אינו יכול לעסוק בתורה, ולא יהיה לו דבר המגין עליו, ואז 'אהרגה את אחי'. ומטעם זה אמרו רז"ל שהאבל צריך

מִילְתָּא דְפְּלִיָּאָה

מידת התפארת של יעקב אבינו מכריע לטוב ומשפיע פרנסה

וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים (כה, כז).

הנה מידתו של יעקב אבינו מדת התפארת שהוא קו הממוצע, והוא מכריע בין מידת החסד של אברהם אבינו למידת הגבורה של יצחק אבינו, ועל שם זה נקרא בפסוק 'איש תם', אי"ש ראשי תיבות י'מין ש'מאל א'מצע, שהוא כולל את כל האבות הקדושים, ובתיבת אי"ש שעולה בגימטריא אמצע ימין נרמז שהאמצעי נוטה לצד הימין להכריע לטוב כמו שכתב באמרי נועם (תולדות ד"ה בפסוק מכרה כיום), ולכן מאז ומתמיד בזכות יעקב אבינו נשפע משמי מרום שפע טוב.

שרו של עשו נלחם נגד שמות הפרנסה

ומבואר בזוהר (וישלח קעא). שבמיוחד על הדבר הזה נלחם שרו של עשו כשפגם בירך יעקב ונגע בגיד הנשה, שהיתה עיקר כוונת השר לפגום בחינת הרגלים שהם תומכי אורייתא ולקלקל פרנסת ישראל, וכדרכו בקודש רמזו האמרי נועם (ריש פרשת ויחי) בפסוק (שם לב כה) 'ויאבק איש עמו', כאשר 'איש עמו' עם הכולל עולה חת"ך, ולא עוד אלא גם 'ותקע כף ירך יעקב' (שם פסוק כו), 'יעקב' עולה בגימטריא ב' השמות פא"י סא"ל, ומכאן שכל כוונתו ללחום נגד שמות הפרנסה.

רמז בברכת 'פרנסה ברווח'

גם מה שרגיל בפי העולם לברך איש את רעהו בברכת 'פרנסה ברווח', המתיק הרה"ק ר' יוסף מקאסאן ע"ה (בני שלשים וילקט יוסף אות קד) בדרך רמז, כי כשהפרנסה מתרחבת דיינו שכותבים פרנסה במילוי כזה פ"א רי"ש נו"ן סמ"ך ה"א המילוי לבד בלי הראשי תיבות עולה בגימטריא שם הפרנסה חת"ך. ולא זו בלבד אלא גם ברו"ח נוטריקון ב' רו"ח, ב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

מתנות שמים ממעל

'כל' כמו שכתוב 'וה' ברך את אברהם בכל' ואיתא בזוהר הקדוש 'דא רזא דמהימנותא', ע"כ.

אברהם הניח לזרעו מידת האמונה הכוללת הכל

'אב לבנים יודיע אל אמתך', להנחיל את האמונה בה' לדורותיו אחריו, כמו אברהם אבינו שלימד את בנו להידבק באמונה שלמה ותמימה, שעל כך נאמר 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, וכלשונו של מורה הדורות הרמב"ם ע"ה (מו"נ ח"ג פנ"א): שתכלית כוונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל ה' יתברך קרבה גדולה, כי תכלית כוונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו, 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו'.

בכך מסר לו את מידת 'כל', כמו שכתוב (שם כה ה) 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', כלשונו של בעל דגל מחנה אפרים (שם): ואותו 'כל' נתן ליצחק, והיינו שמסר לו גם כן אותו 'רזא דמהימנותא', שיהיה לו אמונה ובטחון בה', ובזה כלול כל הברכות, כי ממילא כל השפעות נמשכין מזה.

האמונה ממשיכה ישועה מחוץ לטבע

וביותר יש כח בדיבורי האמונה להמשיך ישועות וברכות, כמו שכתוב (תהלים קטז י) 'האמנתי כי אדבר', 'האמנתי' לשון המשכה, וההמשכה היא 'כי אדבר' בכח דיבורי האמונה והבטחון כך נמשכים כל הישועות. וחלילה להיפך כשלא מאמינים מעכבים הישועה מבוא אליהם. ועל ידי האמונה בשעת ההסתר זוכים להתגלות הרחמים, שכפי מה שמאמינים שתכלית הדין היא רחמים כך זוכים להתגלות הטוב בפועל, כמו שפירש בתשואות חן (וישב ד"ה ועד"ז) על הפסוק (תהלים קז א) 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', 'טוב' בגימטריא שם הוי"ה במספר קטן, רמז לזמנים שהרחמים הם בקטנות ובהסתר, ואין זוכים לראות הרחמים אלא צריכים להאמין שהכל לטוב והרחמים גנוזים בתוך הדינים, ועל ידי שמודים לה' גם בזמן הקטנות זוכים להתגלות הרחמים 'כי לעולם חסדו', שנזכה לחסד בכל העולם בהתגלות שם הוי"ה בשלימות במילוי יודי"ן העולה בגימטריה 'חסד'.

(סב.) שיש לו לאדם להתפלל על מזונותיו דבר יום ביומו, וגם מי שחננו ה' ומזונותיו מצויים לו בהרווחה לא ימנע עצמו מלהתפלל עליהם קודם סעודתו, ולא יסיח דעתו מכך שכל השפע המצוי אצלו הרי הוא מחסד ה' עמו, וכבר כתב האריז"ל שאף העשיר יש לו לבקש קודם הסעודה על מזונותיו.

הן על זה בקשתנו בברכת המזון 'ונא אל תצריכנו ה' אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם וכו' כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, שתמיד יריגיש האדם שהוא נזקק לחסדי הבורא איתו, ויהיה תמיד עומד ומבקש על כל צרכיו ולא יסתמך על עצמו במאומה. ואם רואה האדם שאין מצוי בידו יותר מכדי צרכו לאותו זמן, ידע בעצמו שזוה חסד ה' להצריך אותו לעמוד ולהתחנן לפניו בתפילה, בהיפך קללת הנחש שמזונותיו מצויות לו בכל מקום ובכל זמן.

כאשר מבקש עבור מזונותיו או אז מתקיים בו ברכת יצחק אבינו ע"ה 'ויתן לך האלקים', וכדרשת חז"ל 'ויתן ויחזור ויתן', שלא יקבל האדם נתינה אחת המספיקה לכל ימי חייו, אלא תמיד יהיה זקוק לנתינה מחודשת מאת הקב"ה, ובאופן זה תהיה האמונה תקועה בליבו שכל צרכיו תלויים ועומדים בחסדי ה' איתו.

האמונה כוללת את כל הברכות

האמונה בה' הרי היא מקור לכל ההשפעות הטובות שבעולם, וכפי שלמות האדם באמונתו בה', כן זוכה להיות כלי מוכן לכל הטובות, וכן מצינו באברהם אבינו ע"ה שלרוב התעצמותו באמונה בה' זכה להתברך בכל, וכמו שנאמר בזוהר (חיי שרה קכט.) על הפסוק (בראשית כד א) 'ואברהם זקן בימים' שהשלים עצמו אברהם ברזא דמהימנותא - בסוד האמונה, ובכך זכה 'וה' ברך את אברהם בכל', שהתברך במידת 'כל' הכוללת כל מיני טובה וממנה נשפעים כל הטובות לעולם. והכלי המוכן לקבל את מידת 'כל' הוא האמונה השלמה בה', וכפי שלמות אמונתו של אברהם אבינו זכה להתברך במידת 'כל' הכוללת כל הטובות כולם.

וכך כתב בדגל מחנה אפרים (עקב ד"ה ארץ): כי ידוע כשיש לישראל בטחון ואמונה אזי כל הפרנסות והשפעות יורדות להם וכו', כי לאברהם היה לו מדת

ויתן לה האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש (כז כח). נראה שמקרא זה ניתן להידרש בו הדרכים להשגת ברכת ה' 'מטל השמים ומשמני הארץ'. דהנה דרשו חז"ל (ב"ר סו ג) 'ויתן לך' יתן ויחזור ויתן. וכבר הקשו מה הברכה שיצטרך האדם לנתינה מחודשת ולא תספיק הנתינה הראשונה, וביותר קשה שהרי זוהי ברכת יצחק לבנו ומדוע אפוא לא בירכו בשפע בלתי מוגבל.

על פי דברי הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה נבואה שערים להבין, שביאר מהי קללת הנחש 'ועפר תאכל כל ימי חייך' (בראשית ג יד), לכאורה נראה הדבר כברכה, שכן לא יצטרך לתור אחר מזונותיו והיו מצויים לו בכל מקום ובלא טירחה. אלא קללתו של הנחש היא, כאדם האומר לבנו קח כל שתחפוץ ואל תבוא לראות פני, שזהו העונש החמור ביותר, שכאשר יודע שתלוי באביו הרי שנקשר הוא אליו ביתר שאת.

כן הדבר באבינו שבשמים, חפצים אנחנו להיות קשורים ומחוברים לנותן יתברך שמו, ולכך בירכו יצחק ליעקב בעת ששערי השמים פתוחים להריק שפע טובה וברכה, ואמר 'ויתן לך' - 'ויתן ויחזור ויתן', שנהיה דבוקים בנותן שזה עיקר הברכה, כלשונו של הרה"ק בעל אמרי אמת מגור ע"ה (תרפ"ט ד"ה ויתן): איתא בספרים, הפירוש שלא להיות מנותק מהנותן רק לדעת שהנתינה היא מהקב"ה.

כשנצרך האדם למזונותיו מקביל פני אביו שבשמים

מסמך לכך האמרי אמת מה שאמרו חז"ל (יומא עו.): שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם, אמשול לכם משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר, שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים. ולפיכך אמרו בזוהר הקדוש (בשלח

נחת הרוח שיש לקב"ה אף בלימוד שלא לשמה

זמן, אלא אשרי הגדל בשם טוב שבכל מעשיו הגשמיים חי עם התורה ולמען התורה, והגם כי לימודו היה שלא לשמה עם כל זה לא רפו ידיו ועסק בתורה. ועל זה אמרו חז"ל 'למד תורה הרבה יתנו לך שכר הרבה' והקשינו כי מילתא פשיטא היא שהלומד יקבל שכר על כך. אמנם אינו מדבר במי שלומד תורה הרבה, כי הוא מילתא פשיטא היא שיקבל על כך הרבה שכר. אלא בא ללמד לאדם שילמד תורה הרבה אף שלא לשמה, ויקבל אף על כך שכר הרבה. וכן ללמד לעוסק בענייני העולם לצורך פרנסתו, שיעשם לשם שמים בעבור התורה, שיוכל לגדל בניו ולעסוק בתורה במנוחה, ואז נמצאו מעשיו בבחינת 'למד תורה הרבה', שמרבה את התורה ומרחיבה גם לדברים הגשמיים שעוסק בהם שנהפכים לרוחניות, ויקבל על כך שכר הרבה.

הנהגת העולם לצורך התורה מסורה לליבו של אדם ורק הבוחן ליבות מכיר בכך

ומי יפס וידע מה בליבו של אדם, בשלמא אם השכר הוא על לימוד התורה, יכול כל אחד לראות בעיניו אם עוסק הוא בתורה או שמבטל זמנו. אך כשעוסק בענייני עולם הזה ומתייגע בפרנסתו, יתכן כי שני בני אדם עוסקים איש איש במלאכתו, אך האחד מכוונים כל מעשיו לתורה וקובע עתים לתורתו, אך לעומתו השני כל כוונתו לעצמו להרבות הונו וכדו'. כדבר הזה ימצא באחד היושב בבית המדרש במשך כל היום אך אינו מנצל עתותיו, ולצידו יושב אדם שלומד על מנת שיקראוהו רבי וכדו' - מי אשר ידע בעומק לב האדם לתת לו שכרו. על זה באו חז"ל ואמרו 'ודע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא', וה' הבוחן כליות ולב הוא היודע כוונת כל אחד ויתן לו שכרו משלם, אף אם בעיני יושבי תבל היה נראה לאדם השקוע בענייני העולם ועסקיו, כי הוא היודע כי ליבו היה לשמים.

וכל מה ששייג מדריגה יתירה ישכיל ויבין כי עד עתה לא השיב מאומה, וכן כשישיג עוד יותר יראה שהשגה זו בתחלה אינו כלום וכן לעולם. והוא על דרך 'לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה' ובואר כבר במקום אחר (ישמח לב פסחים נ:): שהכוונה שלעולם יהיה אדם עוסק שלא לשמה עיקרי אין ערך להשגתו, ותמיד בכל יום ישיג יותר לשמה ויהיה מה שעבר עליו מהעסק לשמה נחשב 'לעולם' שלא לשמה נגד מה שהשיג עתה, וכן לעולם. זה מתוך שלא לשמה בא לעולם לשמה, ותמיד הוא שלא לשמה, כי מה שהיה סבור שהוא לשמה אחר כך ישיג שזהו עדיין שלא לשמה ויש לשמה יותר, וכן לעולם. עכ"ל.

ביאור דברי חז"ל עפ"י האמור

כלל הדברים העולה מכל האמור, שבתורה, בשונה מכל ענייני העולם, מקבלים שכר אף על העמל, ואף אם עמל זה מתברר שאינו עמל התורה בדווקא, כדוגמת העוסק בכל היום לפרנסתו לצורך לימוד התורה שאף כל היום ייחשב לו לעסק התורה, וכן העמל בה שלא לשמה לצורך עצמו שיקראוהו רבי וכדו', שנמצא שאינו עמל בתורה אלא עמל לעצמו, עם כל זה נחשב לו למצוה שעוסק בה שלא לשמה.

בכך יובנו היטב דברי חכמים שאמרו 'שעמלו בתורה' ולא אמרו 'שעמל בתורה', כי אכן אף אם אינו עמל בתורה, רק עמלו שלו עצמו בעסקיו ובלימודו שלא לשמה הוא בתורה, אף הוא אשריו ואשרי חלקו. ובזה מובן הלשון 'שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו' יחד עם העמל שלו. מטעם זה גם נאמר 'גדל בשם טוב' אף שהתכלית היא 'נפטר בשם טוב', כי בא לרמוז שני דברים, שלא רק אשרי חלקו של הנפטר בשם טוב בקיימו תורה ומצוות לשמה ובכל

אולי ימשני אבי וגו' (כז, יב).

יש לו לאדם לדעת, כי הקב"ה חפץ ומשתוקק שיעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, ואף מלימוד כזה עולה נחת רוח לפניו. כפי שדרש הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה בספרו הקדוש זרע קודש (תולדות ד"ה אולי): 'אולי ימושני אבי' (בראשית כז יב), יש לרמוז בכאן שילמוד אדם תורה אפילו שלא לשמה כמאמרם ז"ל, כי התורה והמצוות הם מטעמים כביכול להקב"ה אבינו שבשמים. וזהו שנאמר (שם פסוקים ט-י) 'מטעמים לאביך כאשר אהב כו' בעבור אשר יברכך כו', אף שיהיה הדבר בשקר כמו שהיה כאן הענין בשקר, כיון שכוונת יצחק היה לברך את עשו ויעקב לקחם בערמה, כן ילמוד אפילו שלבו עדיין מלא ערמימות, ולא בא עדיין אל האמת הברורה.

ואמר 'אולי ימושני', על דרך שפירש הרב מלובלין [הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה] מה שאמרו חז"ל (עירובין יג:): 'משמש במעשיו כו' ואמרי לה יפשפש כו', פירוש שימשמש, אפילו במעשיו הטובים, וימשמש בהם אם נעשו בלא פניות, ואם נעשו על צד היותר טוב, על דרך שהאדם ממשמש בגד משי אם הוא טוב מאוד אם לא, וזהו שנאמר 'אולי ימושני אבי שבשמים, ויראה שהלימוד והמצוות בשקר, 'והבאתי ח"ו 'עלי קללה', והשיבה 'עלי כו' ולך קח לי', כי ילמוד אפילו שלא לשמה, וקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, ולוקח בגדי עשו החמודות, שלומד בחמדה ותאוה שיקרא רב.

ככל שיעסוק בתורה יראה כי עדיין לא בא לידי לשמה

ובאמת ככל שילמד ויתקדש בקדושת התורה יראה כי מה שלמד עד עתה היה עדיין שלא לשמה, כי אין סוף וערך לקדושת שמו יתברך. וכה הם דברי המאור עינים ע"ה (ליקוטים ד"ה צריך האדם לאמלא): האדם ההולך בדרכי ה' ידע שערך קדושתו אין סוף יתברך שמו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או לנצט ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל. נייצוב ועימוד: שוקי קנר

